

9 Komunita Neslyšících

(Kulturní definice hluchoty – „Neslyšící“, organizace osob se sluchovým postižením, kluby neslyšících a nedoslýchavých, volnočasové aktivity, časopisy zaměřené na problematiku sluchového postižení, osobnost jedince se sluchovým postižením, socializace a možnosti profesionální orientace, tlumočnické služby)

Kulturní definice hluchoty – „Neslyšící“

- jedinci, kteří se cítí být *příslušníky jazykové a kulturní menšiny*, která užívá svůj vlastní jazyk, v našich podmínkách český znakový jazyk.
- jazykovou a kulturní menšinu z nich dělá nejen *existence znakového jazyka, ale i podobné osudy, problémy, společné zájmové a kulturní aktivity, historie* atd.

Zvyky typické pro komunitu českých Neslyšících

- dobrou chuť si přejí teprve tehdy, když už všichni mají jídlo na stole, a to tak, že společně poklepají pěstí do stolu, což znamená: „**Dobrou chuť!**“
- při přípitku se dotknou rukama, jimiž drží skleničky. „**Cinknutím**“ je samotný dotyk rukou, nikoli zvuk, který vydávají sklenice,
- mezi sebou se zdraví „**univerzálním**“ pozdravem, který podle situace znamená: „**Ahoj!**“, „**Dobry den.**“ nebo také „**Na shledanou.**“,
- pokud se spolu setkají dva dobří známí, pozdraví se dvěma polibky na tvář,
- neslyšící „**tleskají**“ tak, že zvednou ruce nad hlavu a třepotají jimi.

Doteky

- Dotek nahrazuje zvukový signál, proto se osoby se sluchovým postižením vzájemně dotýkají více než slyšící.
- Dotknutí je přípustné v horní části paže, na předloktí, vhodné je poklepat na rameno.
- Při běžném rozhovoru není dovoleno dotýkat se přední části těla, dotýkat se nohou mohou jen dobří známí.
- Dotek na zádech může způsobit hněv, nebo nečekaný dotek může polekat.

Upoutání pozornosti

- Musí proběhnout slušně navázáním zrakového kontaktu, dotekem, vibracemi.
- Nedoporučuje se přehnané mávání pažemi, bouchání do předmětů nebo dupání do podlahy.
- Pokud je potřeba hovor přerušit nebo ukončit, pak je slušné o tom komunikačního partnera informovat.
- Odvrátit se od partnera uprostřed rozhovoru bez upozornění může být chápáno jako urážka a může způsobit naštvání.

Mimika

- Sluchově postižení lépe porozumí informaci, která je doprovázená odpovídající **mimikou**.
- Při komunikaci by měla výrazně vyjadřovat radost, překvapení, smutek, zlobu, rozkaz, otázku atd.

Neslyšícím při komunikaci není příjemné:

- pokud se někdo dotýká jejich hlavy, popř. pokud se jim snaží hlavu otáčet;
- pokud někdo surově „poklepává“ na jejich záda;
- pokud jsou doteky k upoutávání pozornosti velmi jemné;
- pokud sedící upoutává pozornost stojícího poklepem na jeho nohu;
- pokud mluvčí stojí ve směru, odkud přichází světlo;
- pokud chytáme neslyšícímu ruku/ruce v době, kdy s někým ukazuje, a tím znemožňujeme jeho komunikaci;
- pokud komunikujeme s neslyšícím a přitom dělíme svou pozornost mezi neslyšícího komunikačního partnera a okolní zvuky z prostředí nebo z rozhovorů okolních slyšících.

Komunikační média

- **Tištěné materiály** (Gong, Unie, Info-zpravodaj, Speciální pedagogika, časopisy na školách pro SP)
- **Film** (Za hranicí ticha, Bohem zapomenuté děti, Pupendo, Minulost, Opus pana Hollanda, CD-Romy – pohádky ve znakovém jazyce. Projekce filmů na festivalech, AWI film)
- **Televizní vysílání** (TKN, Zprávy ve znakovém jazyce, skryté titulky, tlumočené pořady – pohádky, dokumenty, diskuse, zábavné pořady)
- **Informační a komunikační technologie** (chat, ICQ, MSN, skype - web kamery, e-mail, sms, www stránky, interaktivní CD-Romy, výukové CD, atd.)

Organizace osob se sluchovým postižením, kluby neslyšících a nedoslýchavých

Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel (ASNEP)

- Federace rodičům a přátel sluchově postižených
- Česká komora tlumočnicků znakového jazyka
- Česká unie neslyšících, atd.

Sdružení a organizace zabývající se výuka (nejen) znakového jazyka

- PEVNOST – České centrum znakového jazyka
- Bezhran
- Trojrozměr
- 3Dimenze, o.s.
- Česká unie neslyšících
- Českomoravská jednota neslyšících

Kultura

- Zavři uši o.s.
- Vol5Vis50
- Evropské centrum pantomimy neslyšících (ECPN)
- Divadlo Neslyším
- M.T.D (Multimediální tvůrčí dílna)
- KoPo

Osobnost jedince se sluchovým postižením

- viz materiály v ISu
- *Psychologické zvláštnosti a důsledky sluchového postižení (viz Základy surdopedie)*

Možnosti profesionální orientace

- viz *Vzdělávání – střední školy – obory – maturitní/nematuritní, VŠ studium – podpora studentů se speciálními vzdělávacími potřebami*

Agentura pro neslyšící – APPN, o.s.

- vznikla roku 2006 jako reakce na neuspokojivý stav zaměstnanosti neslyšících v České republice.
- hlavním cílem organizace je *zlepšit postavení neslyšících na trhu práce.*
- další cíle: *zvyšovat dostupnost a kvalitu sociálních služeb pro neslyšící (právní poradna, telefonické vyřizování, online tlumočnické služby aj.).*
- více viz www.appn.cz

Tlumočnické služby pro osoby se sluchovým postižením

Tlumočení znakového jazyka

- dvojjazyčná zprostředkovaná komunikační činnost = operativní přenos informací mezi partnery komunikace z výchozího jazyka do cílového komunikačního systému

- **funkčně komunikativní ekvivalence** – dodržení výrazů původního i cílového projevu

- **obsahová adekvátnost** – termín/znak stejný obsahově, i když nepřímý překlad

Proces tlumočení ZJ

komunikativní trojúhelník: vysílatel – (text 1) – tlumočnický – (text 2) – příjemce

fáze tlumočení: recepce – translace – produkce

Součásti procesu tlumočení ZJ

- lingvistické faktory
- extralingvistické faktory
- tlumočnická prognóza – odhad následujícího
- text tvořen pojmovým jádrem a emocionálním nábojem

Typy tlumočení ZJ

a) podle průběhu

- *konsekutivní* (Recepce – Translace – Produkce; R, T, P; ...)
- *simultánní* (stálá souběžnost R, T, P)

b) podle typu příležitosti

- tlumočení pro jednotlivce (komunitní tlumočení)
- soudní tlumočení
- tlumočení na vzdělávacích a kulturních akcích
- asistenční tlumení
- divadelní tlumočení, tlumočení hudby

Typy tlumočení v divadle

- **zónové** – tlumočníci na jevišti, umístění se mění se změnou scény, vždy v části jeviště, kde soustředěn děj; na vyvýšeném místě; nevýrazné kostýmy; tlumočí minimálně ve dvou
- **stínové** – tlumočníci maximálně zapojeni do představení; spolu s herci, jejich stíny; neslyšící si nemusí vybírat mezi tlumočnickem a hercem
- **statické** – celé představení ze statické pozice někde na kraji jeviště

Podmínky tlumočení ZJ

- znalost obou jazyků, odborných termínů, vhodnost metafor, mluvní kultura, dostatečná zásoba znaků, stejný dorozumivací kód, minimalizace „informačního šumu“, technické podmínky

Nejčastější chyby při tlumočení

- nerespektování specifik obou jazykových kódů, zatajování informací, mluvení o SP ve 3. os., ignorování dotazů klienta, pozdní příchody, nepohybování s klientem, porušování Etický kodex

Etický kodex ČKTZJ

– zákl. povinnosti a práva tlumočnicka ZJ, vytvořen za účelem naplnění práva Neslyšících na plnohodnotnou komunikaci; Česká komora tlumočnicků ZJ stanovila zákl. principy chování k ochraně tlumočnicků ZJ a klientů; z Etického kodexu: informace přísně důvěrné, dodržovat přesný přenos zpráv, nejsrozumitelnější vyjadřování, neposkytovat rady a nepodsouvat klientovi osobní pocity, zachovávat diskretnost o místě konání a klientovi, požadovat úhradu profesionálním způsobem, vystupovat přiměřeně situaci

Zajištění tlumočnických služeb

- organizace pro sluchově postižené
- Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící (www.cztm.cz)
 - zřizovatelem je ASNEP, funguje od r. 2003
- Centrum zprostředkování simultánního přepisu ČUN (www.eprepis.cz)
 - funguje od r. 2010

- Telekomunikační centrum neslyšících – TKCN
 - (projekt Unie neslyšících Brno (UNB) – od r. 2010, www.tkc.cz)
- Středisko Teiresiás

Organizace tlumočnicků ZJ

- **OTZJ** – Organizace tlumočnicků ZJ
- **ČSTZJ** – Česká společnost tlumočnicků ZJ
- **ČKTZJ** – Česká komora tlumočnicků ZJ
- **EFSLI** – Evropská organizace tlumočnicků ZJ, 1993 přijata za plnohodnotného člena ČKTZJ

Certifikační vzdělávací program pro tlumočnický (ČKTZJ):

tlumočnick ČZJ; transliterátor ZČ; vizualizátor mluvené češtiny

Neslyšící tlumočnick

- využití, pokud klient: používá nestandardní znaky či gesta, domácí znaky, specifické pro určitý region, profesi, atd.; cizí znakový jazyk; má minimální či omezené komunikační dovednosti; je HS nebo má velmi omezené zrakové vnímání
- často v týmu se slyšícím tlumočnickem, zpřístupňování specifík interkulturní komunikace

Literatura

- HORÁKOVÁ, R. Tlumočnick znakového jazyka a problematika tlumočení ve vzdělávání. In Bartoňová, M. - Vítková, M.. *Přístupy ke vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení*. Brno : Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-150-8.
- KOSINOVÁ, B. Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina – kultura neslyšících. Praha: ČKTZJ, o.s., 2008. ISBN 978-80-87153-94-9
- www.asnep.cz, www.cktj.com, www.ruce.cz, www.appn.cz, www.gong.cz, www.neslysici.cz